

**Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forțelor Armate
„Alexandru cel Bun”**

Revista Militară

Studii de securitate și apărare

Nr. 1 (11) / 2014

Chișinău, 2014

Revista Militară

Studii de securitate și apărare. Publicație științifică. Nr. 1 (11)/2014

Fondator: Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Tipul de revistă: categoria C

Redactor-șef:

colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în științe politice,
conferențiar universitar

Secretar responsabil:

locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în științe tehnice

Colegiul de redacție:

Mihail Bucliș, colonel

Marin Butuc, doctor în filologie, locotenent major,

Svetlana Cebotari, doctor în științe politice

Vitalie Ciobanu, doctor în istorie, colonel

colonel (r) **Valeriu Cușnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar

Ion Jarcuțchi, doctor în istorie, conferențiar cercetător

Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferențiar universitar (Ucraina)

Victor Juc, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător

Irina Mkrumova, doctor în sociologie (Federația Rusă)

colonel (r) **Constantin Moștofle**, doctor în științe militare (România)

Alexandru Roșca, academician

Gheorghe Rusnac, academician

Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federația Rusă)

Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)

Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Ion Xenofontov, doctor în istorie

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conținutul științific al textelor.

Adresa redacției: str. Haltei 23, mun. Chișinău, Republica Moldova, MD-2023

Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2014.

ISTORIE MILITARĂ

MILITARI EPIROȚI ÎN MEDIUL
SOCIETĂȚII BASARABENE DIN SECOLUL AL XIX-LEA.
CAZUL NEAMULUI IPIROTI-PETROVICI

Sergiu BACALOV¹

THE EPIROTE MILITARY WITHIN THE BESSARABIAN SOCIETY IN THE
NINETEENTH CENTURY. THE IPIROTI-PETROVICI HOUSE CASE

At the turn of the eighteenth and nineteenth centuries in the context of Russian-Turkish wars, many representatives of the Balkan peoples were engaged as volunteers in the Russian army. In the same period, many Balkan people active in Moldova as members of various guilds and enrolled in military service acquired land through marriage and remained to live in the Carpathian-Dniester space. In the following, we highlight the presence of Epirotes (Greeks, Albanians and Vlachs), based on the case of Ipiroti house, both in Russian and Moldovan military units, as noblemen or Bessarabian landowners.

La cumpăna secolelor XVIII–XIX, în contextul războaielor ruso-turce, mulți reprezentanți ai popoarelor balcanice s-au angajat în calitate voluntari în armata rusă. În aceeași perioadă, balcanicii activau și în Țara Moldovei, în cadrul diferitor bresle și slujbe cu caracter militar, iar pe această cale mulți dintre ei s-au împământănit, prin căsătorii, și au rămas să locuiască în spațiul Carpato-Nistrean. În cele ce urmează, evidențiem prezența epiroților (greci, albanezi și vlahi), pe baza cazului neamului Ipiroti, atât în cadrul formațiunilor militare ruse și moldovenești, cât și în postura de nobili sau moșieri basarabeni.

Primul strămoș cunoscut al neamului în cauză a fost Petros Ipirotis, tatăl căpitanului Hriste Petrovici Ipiroti. Ulterior, atât copiii, nepoții și urmașii din zilele noastre ai lui Hriste Ipiroti, au pre-

luat acest patronimic, Petrovici, în calitate de nume de neam, în detrimentul formei primare, Ipiroti.

Din mărturiile lui proprii aflăm că Hriste, fiul lui Petros Ipirotis, s-a născut în 1767, în Epir (despre acesta indică atât forma numelui, cât și faptul că el semna grecește: *Χρηστός Πετρος Υπιροτικός*), actualmente, respectiva regiune istorică se află în nord-vestul Greciei și sudul Albaniei. Din fragedă tinerețe până în anul 1791, el a activat ca voluntar în cadrul armatei ruse, participând la războaiele cu turcii, obținând gradul de căpitan. Se pare că el a luptat, inițial în grad de porucic, în polcul de arnăuți condus de polcovnicul Afanasie Gurje, apoi, în grad de căpitan, în polcul de cazaci, aflat sub comanda lui Gheorghe Gherjev. Din certificatele eliberate de mai marii săi aflăm că Hristi Ipiroti a

¹ Sergiu BACALOV, doctor în istorie, Centrul de Cultură și Istorie Militară.

participat la multe confruntări militare, în timpul cărora s-a manifestat vitejește și cu neînfricare, trăsături psihologice caracteristice muntenilor din Epir.

Hriste Petrovici Ipiroti s-a stabilit cu traiul în partea răsăriteană a Țării Moldovei cu mulți ani înaintea anexării Basarabiei din 1812. În momentul anexării el avea deja înjghebată gospodărie în satul Cucioaia, ținutul Iași, era căsătorit cu o Smaranda, cu care avea cinci copii: fiii Petru, Ion, Vasile, și fiicile Maria și Zamfira. Știm că Vasile Ipiroti-Petrovici a fost căsătorit cu o Irina, având patru copii: fiii Petru, Ștefan, Ananie și fiica Porfira. Urmașii grecului epirot Hristi Ipiroti, de mult moldovenizați, trăiesc în zilele noastre în orașul Telenești și în alte localități din apropiere (satele Budăi, Chițcanii Vechi, Ghiliceni, Leușeni etc.), purtând numele de neam Petrovici.

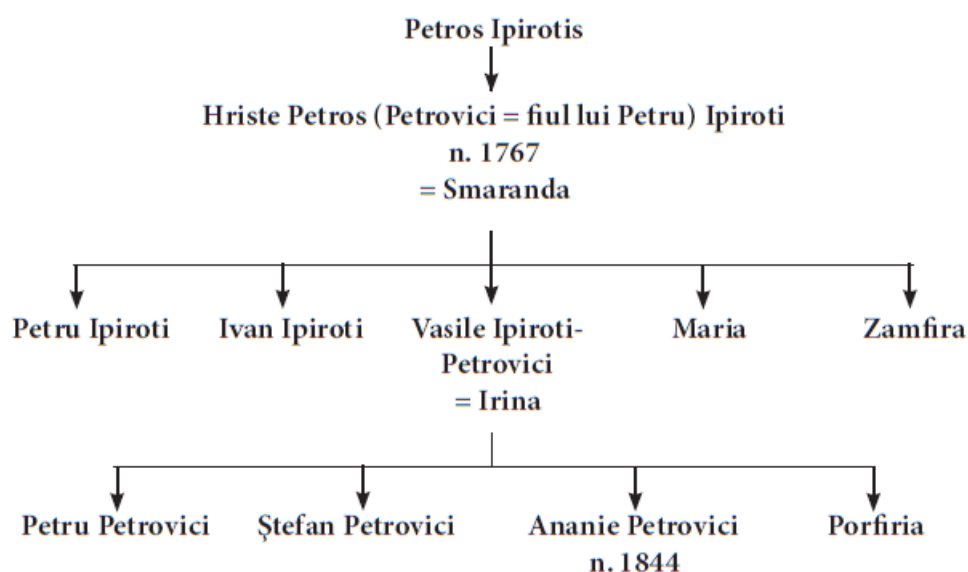
Probabil, o anumită perioadă Hriste Petrovici Ipiroti, în baza faptului că a participat la războaiele cu turcii, având posibil și salvogardie, n-a făcut parte din categoria birnicilor. Treptat, odată cu consolidarea administrației țariste în Basarabia, privilegiile foștilor cazaci și voluntiri au început să fie ignorate, iar ei

însiși – trași la plata birului. Nemulțumiți de acest fapt, Ipiroteștii de la Cucioaia au apelat la Cărmuirea Regiunii Basarabiei. Examinând problema în ansamblu, această instituție a constatat că, până la acel moment, statutul foștilor luptători voluntari (cazaci, arnăuți, voluntiri) nu era reflectat din punct de vedere legislativ. Exista doar propunerea contelui Palen, guvernatorul Novorosiei și Basarabiei, din 8 aprilie 1837, acceptată de instanțele superioare, referitoare la anumite scutiri pentru foștii luptători voluntari care doreau să se integreze în societatea basarabeană, însă pentru a se bucura de înlesnirile respective ei trebuiau să locuiască pe lotul special, acordat lor în ținutul Akkerman, acolo unde a luat naștere satul Volontirovca (acum Volintiri, raionul Ștefan Vodă). Scutirile în cauză nu vizau familia Ipiroti, deoarece reprezentanții acesteia nu locuiau la Volintiri, ci la Cucioaia, în ținutul Iași (acum, în raionul Telenești).

Această constatare a Cărmuirii Regiunii Basarabiei² [1], a determinat Adunarea Deputaților Nobilimii Basarabiei să răspundă negativ la cererea, din 18 decembrie 1842, a lui Hriste Ipiroti de a fi înscris în mediul dvorenimii Basarabiei³ [2].

² La 18 februarie 1843, Adunarea Deputaților Nobilimii Basarabiei a cercetat dosarul Ipiroti, stabilind că din documentele înaintate nu este clar dacă căpitanul Hriste Petrovici a fost inclus sau nu în rândul dvorenimii. De asemenea, nu era clar cine anume i-a acordat gradul de căpitan, existând anumite bănuieli că acest grad nu i-a fost oferit oficial de autoritățile ruse, ci era unul neoficial, purtat de șefii detașamentelor de arnăuți în perioada războaielor ruso-turce (не ясно «когда именно пожаловали ему чин капитана, но даже утверждается что этот чин есть не российский, а звание, которое временно носили начальники арнаутских команд действовавших в военных действиях России во время турецкой войны»). În acest fel, birocrații din Adunarea Nobilimii au trecut cu vederea faptul că Hristi Ipiroti, timp de mai mulți ani, a participat activ la operațiuni militare, riscându-și viața, au solicitat ca alți birocrați, acei din Cărmuirea Regională, să se dea cu părerea referitor la cazul respectiv. De aceea, dosarul Ipiroti a fost transmis Cărmuirii Regiunii Basarabia.

³ La 24 octombrie 1861, Adunarea Deputaților Nobilimii Basarabiei a răspuns la o interpelare din partea Consistoriei, referitor la statutul familiei Ipirot-Petrovici (vezi în anexă documentul Nr.3), că nici familia Ipiroti și nici Petrovici nu au fost și nu sunt parte a nobilimii Basarabiei, de aceea nu poate oferi informațiile solicitate.

*O spița genealogică a neamului Ipiroti-Petrovici,
(satul Cucioaia, sec. XIX)*

ANEXĂ

Nr. 1. 1842 decembrie 18. Căpitanul Hriste Petrovici Ipiroti din satul Cucioaia, ținutul Iași, solicită să fie inclus în rândul nobilimii basarabene.

Всепресветлейший Державнейший Великий Государь Император Николай Павлович Самодержец Всероссийский Государь Всемиловитвейший.

Просит проживающий в Ясском уезде, в селение Кочоя, капитан Христе Петрович Ипероти о ниже следующим.

С юных дней жизни моей по 1791 год я продолжал службу в Российском Войске, как о сем доказывают ниже следующие документы, а в этом году основываясь жительством в Бессарабии, пользовался заслуженным в Русской Армии званием достоинства; по присоединение же Бессарабии к Российской Империи в 1812 году, тогда как я уже тут с давних времен приобрел оседлость и хозяйственное образование, основался с женою и детьми постоянным жительством и пользовался преимуществом и правом свойственным моему званию. Ныне достиг совершенной старости лет, и желая исключительно доставить потомственное звание сыновьям моим, осмеливаюсь поднести на рассмотрение

Бессарабскаго Дворянскаго Депутатскаго Собрания документы, а именно: Паспорт за подписом арнаутскаго полковника Афанасия Гуржи, от 2-го июня 1788; Аттестат казачьего полка полковника Георгия Гержева, выданный

от 23 сентября 1791 года; и Свидетельство за подписом почтеннейших лиц и чиновников, удостоверяющее, что я вел и веду жизнь и состояние прилично благородному званию. При чем, честь имею пояснить, что мне от роду 75 лет, вдов, имею сыновей Петра, Ивана и Василия, недвижимым имением не владею. А потому всеподданнейше прошу к сему прошению, дабы повеленно было, прилагаемые документы рассмотреть и внести меня с детьми моими в родословную книгу дворянства по Ясскому уезду, с выдачею мне копии с постановления какое состоится и с возвращением документов.

Декабря 18 дня 1842 года, к подаче надлежит в Бессарабское Дворянское Депутатское Собрание. Прошение сие сочинил и переписывал канцелярист Александр Петров сын Холодович.

Руку приложил капитан Χρηστος Πετρος Υπυροτις (Христос Петрос Ипиротис) [3].

№ 2. 1845 martie 31. Responsabilii de la Cărmuirea Regiunii Basarabia înștiințează conducătorul nobilimii Basarabiei referitor la statutul social al neamului Ipiroti. Totodată, se evidențiază anumite aspecte din activitatea, inclusiv cea militară, a lui Hriste Petrovici Ipiroti.

Управление Бессарабской Области. От Областного Правления, отдел № 1, сток 1. 31 марта 1845. №15064.

Господину Бессарабскому Областному Предводителю Дворянства.

В Областном Правлении по выслушание отзыва вашего от 20 минувшаго января № 46 и справки по коей оказалось: Бессарабский Областной Совет прислал Областному Правлению предложение от 30 августа 1839 года, № 621 о том, что по ревизских сказкам предоставленным в оный на рассмотрение, о жителях Ясского уезда, селения Кучой, показавших себя привилегированном звании, состоит записанным в числе дворян под № 1 капитан Христе Петров син Ипороти, у коего жена Смаранда, сыновья Петр, Иван, Василий, дочери Мария и Замфира, представивший о звании своем паспорт за подписом Армии Арнаутской полковника Афанасия Гуржи, 12 июля 1788 года за № 12 выданный на имя порутчика Христи Петровича Ипороти, сроком на три недели для собрания и представления у Команду арнаутов; и Аттестат за подписом от Армии и примаер-майора и козачьего полка полковника Георгия Гержева от 23 сентября 1791 года данный тоже на имя Христи Петровича Ипороти с наименованием его капитаном казачьего полка, в том что он находился в разных сражениях против неприятеля, в каковых случаях поступал с должною храбростью и неустрашимостью. Между тем, сын помянутаго Христи Ипороти, Петр прошением 4 марта 1838 года в Совете поданным домогается чтобы пред поясненные документы были не переданы к рассмотрению в Дворянское Собрание так как отец просителя, по роду своему не подлежит записке во ревизские сказки. По слику же Областному Совету неизвестно на каком именно основании остановлены в Бессарабии военные чины быв-

шей казачей волонтерной команды для то препроводил означенные документы Ипороти в Областное Правление на тот конец чтобы оно собрав от кого следует нужные по объясненному предмету справки, постановив определение на основании законов к какому классу жителей Бессарабии должен быть причислен помянутый Ипороти. А как на счет предоставления запорожским казакам и разноплеменным волонтирам, служившим при войсках наших преимущества, в виду Правления никакого постановления нет кроме только, что по превожденной при предложении исправлявшего должность Новороссийскаго и Бессарабскаго Генерал-губернатора графа Палена от 8-го апреля 1837 года № 4383 записке господина управляющаго Министерством Внутренних Дел, одобренной Коммитетом Гг. Министров и удостоенной Высочайшей утверждения, в случае желания их водвориться отдельно от колониистскаго ведомства, велено отвести нужное количество земли, и назначить по усмотрению начальства пособие освобождением на определенное время как то: на 10 лет от платежа податей воинскаго постоя, и некоторых других охранических выгод, для чего и отведена им в Аккерманском уезде пустопорожная земля, по разрешению же графа Палена в предложении от 31 июля 1827 года, № 10089 предсказанную льготу запорожским казакам и разноплеменным волонтирам велено предоставлять только в случая их на сказанной отведенной им земле поселения; то и предписано 16 ноября 1840 года Ясскому Земскому Суду объявить Христе Ипороти в возврате о звании его документов, что Областное Правление не находит основания к изъятию его от записки в ревизские сказки, и что он буде желает может доказывать дворянство в Депутатском Собрании, о чем то<..>дание уведомлена Бессарабская Казенная Палата для дальнейшего со стороны ея о Ипороте распоряжения, а областному совету донесено.

В следствие чего в Областном Правлении определили: об оказываемым по справке уведомить Ваше Превосходительство.

В должности Советника Бекер<..>

Коллежский Секретарь <..> [4]

Nr. 3. 1865 septembrie 3. Consistoria Duhovnicească din Chișinău înștiințează Adunarea Deputaților Nobilimii Basarabiei despre faptul că Vasile Hristoforovici Ipiroti, tatăl lui Ananie Petrovici, apare în acte atât sub numele Ipiroti, cât și Petrovici. De asemenea se mai arată și componenții familiei acestuia și se solicită informații suplimentare, păstrate în documentele Adunării.

В Бессарабское Дворянское Депутатское Собрание

В. П. И. Кишиневская Духовная Консistorия.

Стол 3-й № 5634. Сентября 3 дня 1865 года., г. Кишинев.

Из дела производящегося в сей Консistorии, по прошению сына умершаго дворянина Василя Христофоровича Ипироти, Анания, о выдаче ему

Метрического Свидетельства о рождении и крещении его, видно:

а) в акте рождения и крещения просителя, записанном по метрическим книгам Ясского уезда, селения Кучои за 1844 год, отец его дворянин Василий Христофоров значится по фамилии Петрович.

б) по исповедным ведомостям Кучойской церкви с 1843 года также значится Петрович и в семействе его показаны жена Ирина, дети их Петр, Стефан, Ананий и Профирия. По сему Консистория покорно просит Депутатского Собрания сообщить ей сведения, как показан по документам онаго Собрания отец просителя Анания, дворянин Василий Христофоров по фамилии Петрович или Ипироти, и кто именно в семействе его показан с положением сколько сколько каждому из них от роду лет.

Член Консистории протоиерей Василий Буришкович.

Секретарь Петр<...>

Столоначалник Михаил Ганопевич. [5]

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Arhiva Națională a Republicii Moldova* F. 88, inv. 1, dos. 16, filele 73 verso.
2. *Ibidem*, filele 80, 80 verso.
3. *Ibidem*, filele 69, 69 verso.
4. *Ibidem*, filele 76, 66 verso, 77, 77 verso, 78, 78 verso.
5. *Ibidem*, filele 79, 79 verso.